

Christian Harlang
Advokat (H)
Østergade 1
1100 København K
Tlf. 33 12 20 62
Fax 33 12 20 63
Email: cha@harlang-adv.dk

Bjørn Elmquist
Advokat (L)
H.C. Andersens Boulevard 11, 1.
1553 København V
Tlf. 33 14 14 33
Fax 33 14 14 33
Email: bjorn.elmquist@advokathca.dk

*J.nr. 50.0054
22. november 2005*

STÆVNING
(Grundlovssag)

Som advokater for

Grundlovskomiteén 2003 vedr. Irak-krigen
v/formand Kai Lemberg
Sundvænget 9
2900 Hellerup

som mandatar for

Johan Mortensen Kirkmand og Kirsten Elisabeth Kirkmand, Kirkevang 35, 8350
Hundslund

indstævner vi herved

Statsminister Anders Fogh Rasmussen,
Statsministeriet,
Prins Jørgens Gård 11,
1218 København K.

til som sagsøgt at give møde i ovennævnte ret på den af retten ved påtegning på denne stævning berammede dag og tid, hvor sagsøgte skal svare i sagen samt medtage de dokumenter, sagsøgte vil påberåbe sig, og hvor vi vil nedlægge de efter indholdsfortegnelsen følgende

PÅSTANDE

I.

PRINCIPALT

Sagsøgte tilpligtes at anerkende, at folketingsbeslutningen af 21. marts. 2003 om Danmarks deltagelse i det militære angreb på Irak er i strid med Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953.

SUBSIDLÆRT

Sagsøgte tilpligtes at anerkende, at beslutningen om udsendelse af danske soldater i Irak-krigen som deltagere i den USA-ledede multi-nationale koalition er en suverænitetssafgivelse i strid med Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953.

II.

Sagsøgte betaler til sagsøgerne kr. 10.001 med tillæg af procesrente fra sagens anlæg til betaling sker.

BEMÆRKNINGER VEDRØRENDE PÅSTANDENE

Ad påstand I

Den principale påstand angår overtrædelsen af Grundlovens § 19, navnlig dennes stk. 2, der gøres gældende at indebære, at Folketingets samtykke til anvendelse af militære magtmidler kun kan finde sted, i tilfælde af en angrebskrig, der er lovlig ifølge international ret eller i tilfælde af magtanvendelse som retshåndhævelsesmiddel efter FN Pagten. Dette krav var ikke opfyldt, da Folketinget traf beslutning den 21. marts 2003, og er ikke siden opfyldt.

Retstilstanden ifølge Grundloven er centralt beskrevet af professor, dr.jur. og phil. Alf Ross, der var tilforordnet forfatningskommissionen af 1946, og - som nærmere anført nedenfor af sagsøgerne - under møder i denne kommissions 5.udvalg deltog aktivt i forfattelsen af det ny indhold i Grundlovens § 19, stk. 2. Alf Ross anfører:

»Da Danmark gennem sin tilslutning til de Forenede Nationer har afskåret sig fra at gribe til krig som middel for sin udenrigspolitik, taler Grundloven ikke om krig og krigserklæring, men om at anvende militære magtmidler mod nogen fremmed stat, hvilket kun kan forekomme som forsvar og som deltagelse i sanktioner i overensstemmelse med de Forenede Nationers Pagt.«

(Alf Ross, "Dansk Statsforfatningsret 1", 1.udg., 1959)

Alf Ross, 1899-1979. Professor i folkeret, retslære og statsforfatningsret. Udgav i 1942 »Lærebog i Folkeret«, og behandlede indgående internationale forhold i sit forfatterskab. Bogen »De Forenede Nationer« udkom i 1962. Hovedværk inden for forfatningsretten er »Dansk Statsforfatningsret, 1-2«, udkom i 1959/1960 og i en række senere udgaver. Dette værk er fortsat hyppigt citeret i den moderne forfatningsret, og Alf Ross har nok mere end nogen anden dansk retsvidenskabsmand sat dagsordenen for fortolkningen af statsforfatningsretten i det 20. århundrede. Medvirkede aktivt i forfatningskommissionens arbejde og havde stor indflydelse på grundlovsrevisionen i 1953, herunder i høj grad bestemmelserne om rigets forhold til udlandet. Opnåede stor international anerkendelse, og adskillige værker er oversat til udenlandsk.

Det hovedstandpunkt, som sagsøgerne fremfører under denne sag, er således, **at** krigen internationalt er ulovlig, og **at** Grundlovens egen normregel i denne sammenhæng har optaget normen ifølge international ret og dermed er i overensstemmelse med international lov. Den ulovlige angrebskrig er derfor – allerede af denne grund – også ulovlig ifølge den danske grundlov.

Den subsidiære påstand angår forudsætningen i Grundlovens § 20, om **at** Grundlovens beføjelser tilkommer rigets myndigheder. Folketinget har med overgivelsen af kommandoen over de danske styrkebidrag til koalitionen ved en suverænitetssafgivelse afgivet en beføjelse, der efter Grundloven tilkommer rigets myndigheder. Dette kan ifølge Grundlovens § 20 kun ske ved lov til mellemfolkelig myndighed, der kræves vedtaget med mindst 5/6 flertal, medmindre forslaget på nærmere foreskreven vis godkendes ved en folkeafstemning.

Ovenstående bemærkninger er sagsøgernes oversigtsmæssige hovedanbringender.

Ad påstand II

Sagsøgerne mistede deres søn under krigen i Irak. Det påståvnte beløb udgør sagsøgernes krav på godtgørelse som følge deraf. Det kan i øvrigt oplyses, at det tilkendte beløb vil blive indbetalt til organisationen Læger uden Grænser.

SAGSFREMSTILLING

Vedrørende ovennævnte påstand I henvises i det hele til afsnit 3, 4 og 5 i stævningen af 11. oktober 2005 med samtlige tilhørende bilag.

For så vidt angår ovennævnte påstand II skal det oplyses, at sagsøgernes søn, Bjarke Olsen Kirkmand, var den yngste af parrets 5 børn. Da han udsendtes til Irak var han ugift og boede stadig hjemme hos sine forældre.

Han blev student fra Horsens Handelsskole i sommeren 2003 og påbegyndte i august 2003 sergentskolen og derefter løjtnantuddannelsen.

I efteråret 2004 blev Bjarke Olsen Kirkmand udnævnt som delingsfører og i foråret 2005 skrev han kontrakt med forsvaret om udsendelse til Irak.

Som sagens **bilag 1** (bilag 34 i ØL's sag i 1. afd. nr. B-3130-05) vedlægges kontrakt mellem Bjarke Olsen Kirkmand og Forsvarets Personeltjeneste af 22. juni 2005 om udsendelse til udførelse af internationale opgaver i udlandet.

Bjarke Olsen Kirkmand rejste med sin deling til Irak den 12. august 2005.

Tidligt om morgenen den 1. oktober 2005 deltog Bjarke Olsen Kirkmand som observatør i en rutinemæssig patruljeopgave. Omkring kl. 10 blev den patrulje Bjarne Olsen Kirkmand var placeret i udsat for et angreb, hvor en bombe med tre retningsbestemte ladninger sprang. Bjarne Olsen Kirkmand blev dræbt og de øvrige deltagende i patruljen blev såret.

Bjarke Olsen Kirkmand var 21 år gammel.

HOVEDANBRINGENDER

Vedrørende ovennævnte påstand I henvises i det hele til afsnit 3, 4 og 5 i stævningen af 11. oktober 2005 med samtlige tilhørende bilag.

Til støtte for ovennævnte påstand II gøres det herefter yderligere gældende, at sagsøgerne er berettiget til godtgørelse. Principalt i henhold til erstatningsansvarslovens § 26a, subsidiært godtgørelse for svie og smerte, jf. erstatningsansvarslovens § 3.

Erstatningsansvarslovens § 26 a lyder således:

”Den, der forsætligt eller ved grov uagtsomhed forvolder en andens død, kan pålægges at betale en godtgørelse til efterlevende, der stod den afdøde særlig nær.

Stk. 2. Ved vurderingen af, om der skal betales godtgørelse efter stk. 1, og ved fastsættelsen af godtgørelsens størrelse, skal der lægges særlig vægt på karakteren af skadevolderens handling og på den lidelse eller krænkelse, som må antages at være påført den eller de efterladte.”

Erstatningsansvarslovens § 26a blev indført på baggrund af de overvejelser, som fremgår af Justitsministeriets betænkning nr. 1412. Arbejdsgruppen fandt under arbejdet dermed at der *”...i et vist begrænset omfang kan være behov for en regel om godtgørelse til de efterladte ved dødsfald, der er forvoldt under sådanne kvalificerede omstændigheder, at der må antages at være tale om en særlig følelsesmæssig belastning eller krænkelse af de efterladte.”*

Justitsministeren fremsatte derefter den 2. oktober 2002 forslag om ændring af erstatningsansvarsloven.

Om indførelsen af den nye § 26a anførte ministeren, at *”Med den foreslåede regel om godtgørelse til efterladte ved dødsfald bliver som noget nyt mulighed for at tilkende nære pårørende en godtgørelse for lidelse eller krænkelse ved dødsfald, der er forvoldt under sådanne kvalificerede omstændigheder, at der må antages at være tale om en særlig følelsesmæssig belastning for eller krænkelse af de efterladte. Den foreslåede regel omfatter i første række ægtefælle og samlever samt forholdet mellem forældre og deres hjemmeboende og/eller mindreårige børn. ”*

Yderligere anføres det, at *”Er der tale om voksne børn, der er flyttet hjemmefra, vil der derimod i almindelighed ikke være grundlag for at tilkende en godtgørelse i anledning af barnets eller en af forældrenes død, medmindre de pågældende må antages at have bevaret en hel særlig tilknytning, eller barnet f.eks. først er flyttet hjemmefra umiddelbart før dødsfaldet. Efter omstændighederne vil også andre end ægtefælle, samlever, børn eller forældre kunne være omfattet af reglen. Dette forudsætter dog, at der har været et sådant særligt forhold mellem den pågældende og afdøde, at der må antages at være tale om en tilsvarende særlig følelsesmæssig belastning som følge af dødsfaldet. Det kan f.eks. være en søster eller bror, der som voksen i mange år har haft fælles bolig og husholdning med den afdød.”*

Disse betragtninger er gentaget og uddybet i lovforslaget med bemærkninger.

Det gøres herefter til støtte for den nedlagte påstand vedrørende sagsøgernes krav på §26a-godtgørelse i henhold til gældende,

- at sagsøgernes yngste søn på 21 år blev dræbt i Irak, som følge af, at han var udsendt af den danske stat på baggrund af en grundlovsstridig og ulovlig beslutning truffet i Folketinget den 21. marts 2003,
- at sagsøgte således groft uagtsomt har forvoldt Bjarke Olsen Kirkmands død,
- at Bjarke Olsen Kirkmand stadig boede hjemme hos sagsøgerne før sin afrejse til Irak, hvorfor sagsøgerne i erstatningsansvarslovens § 26a's forstand stod Bjarke Olsen Kirkmand, der var ugift og barnløs, særligt nær,
- at sagsøgernes voldsomt chokerende oplevelse af sønnens død også blev særlig præget af den meget lange afstand til dødsstedet og forholdene i forbindelse med hans hjemsendelse m.v,
- at sagsøgernes lidelse og krænkelse som følge af dødsfaldet sammenholdt med karakteren deraf og omstændighederne omkring Bjarke Olsen Kirkmands udsendelse til Irak således berettiger til tilkendelse af godtgørelse i henhold til erstatningsansvarslovens § 26a.

Subsidiært gøres det gældende, at sagsøgerne har krav på godtgørelse for svie og smerte som følge af deres søns dødsfald.

Johan Mortensen Kirkmand er pensioneret, og Kirsten Elisabeth Kirkmand arbejder i en børnehave. Efter meddelelsen om deres søns dødsfald blev begge ramt af sygdom i form af den dybe sorg og alvorlige personlige krænkelse de føler som følge af dødsfaldet, jf. ovenfor.

Godtgørelse for svie og smerte udgør i henhold til erstatningsansvarslovens § 3, kr. 130 pr. dag.

Sagsøgernes krav på godtgørelse for svie og smerte kan således foreløbigt opgøres i henhold dertil svarende til kr. 130 pr. dag for begge ægtefællers sygemelding i perioden fra meddelelsen om dødsfaldet den 1. oktober 2005 og til den 16. december 2005, hvortil Kirsten Elisabeth Kirkmand foreløbigt er sygemeldt på sit arbejde.

Kravet kan herefter opgøres således:

Antallet af sygedage for begge sagsøgerne indtil den 16. december 2005	154 dage
Svarende til kr. 130 pr. dag, i alt	Kr. 20.020

Kravet reduceres i overensstemmelse med den nedlagte påstand til kr. 10.001.

Til støtte for kravet om godtgørelse for svie og smerte skal henvises til det ovenfor vedrørende kravet i henhold til erstatningsansvarslovens § 26a anførte.

Supplerende skal det vedrørende spørgsmålet om sagsøgernes mulighed for opnåelse af erstatning og godtgørelse for personskade som følge af deres søns død fremhæves, at Folketinget i forbindelse med revisionen af erstatningsansvarsloven forudsatte, at der i henhold til retspraksis skal ske en udvidelse af mulighederne for, at også andre end direkte skadelidte kan oppebære erstatning for eksempelvis personskade i form af psykisk skade som følge af en nærtståendes dødsfald.

Der henvises i denne forbindelse til Justitsministeriets betænkning om godtgørelse til efterladte ved dødsfald, nr. 1412, punkt 5.2, 10. afsnit:

"Arbejdsgruppen finder det mest hensigtsmæssigt, at det som hidtil overlades til retspraksis at fastlægge indholdet af dansk rets almindelige erstatningsregler, herunder også i hvilket omfang, der kan gives erstatning for psykiske skader.

Det vil efter arbejdsgruppens opfattelse være naturligt, at domstolene i den forbindelse inddrager udviklingen i de andre nordiske lande samt udviklingen på arbejdsskadeområdet.

Arbejdsgruppen forudsætter, at den foreslåede godtgørelsesregel ikke vil være til hinder for en udvikling i retspraksis mod i videre omfang end i dag at give erstatning for psykiske skader.” (min fremhævning).

For så vidt angår retsstillingen i de andre nordiske lande, hvilken forudsættes inddraget i domstolenes fastlæggelse af retspraksis, skal fremhæves betænkningens kap. 4.6, hvoraf blandt andet fremgår:

”I Norge antages det, at det må vurderes konkret i hvert enkelt tilfælde, om skadelidte bør have erstatning for psykiske skader. Der er således principielt ikke noget i vejen for, at der kan gives erstatning for psykisk skade ved at overvære eller få meddelelse om en ulykke.

I Sverige er der i retspraksis i et vist omfang givet erstatning for psykiske skader ved at overvære eller få meddelelse om, at en nærtstående er blevet dræbt eller kvæstet. Med virkning fra den 1. januar 2002 er der indført en lovregel om erstatning for psykiske skader som følge af en nærtståendes død. Reglen udvider området for erstatning i forhold til gældende retspraksis, således at der også kan gives erstatning, hvor skadevolderen har handlet simpelt uagtsomt eller er ansvarlig på objektivet grundlag.”

Endvidere er det i betænkningens kap. 5.2, 5. afsnit anført, at *”I det omfang der hos de pårørende rent faktisk kan påvises en personskade i form af psykisk lidelse eller lignende som følge af, at en nærtstående bliver dræbt eller kvæstet, bør det efter arbejdsgruppens opfattelse – også i lyset af udviklingen i Sverige og Norge – overvejes i videre omfang end i dag at give erstatning herfor efter de almindelige regler i erstatningsansvarsloven. I modsætning til indførelsen af en regel om godtgørelse til de efterladte ved dødsfald kan en sådan udvidelse af mulighederne for at få erstatning for psykiske skader ske uden lovændringer.” (min fremhævning).*

I ministerens fremsættelse af lovforslaget den 2. oktober 2002, jf. ovenfor, henvistes direkte til netop disse overvejelser, idet det tillige fremgår af lovforslagets indledning, at dette bygger på netop ovennævnte betænkning nr. 1412/2002.

Af forslagens bemærkninger punkt 2.2 fremgår det, at *”... Hidtil er der ikke i retspraksis givet erstatning i sådanne tilfælde [til pårørende ved nærtståendes død], men hverken erstatningsansvarsloven der som nævnt ikke regulerer, hvad der skal forstås ved en ”personskade” eller anden lovgivning vil være til hinder for en sådan udvikling.” (min fremhævning).*

Videre fremgår det under punkt 3.2, at *"Justitsministeriet er enig i, at en udvikling i retspraksis mod i videre omfang at give erstatning til de efterladte for psykisk skade vil kunne finde sted uden lovændringer. Justitsministeriet kan endvidere tilslutte sig, at spørgsmålet om, i hvilket omfang der bør gives erstatning for psykisk skade til de efterladte, er bedst egnet til at blive løst gennem domstolenes løbende udvikling af dansk rets almindelige erstatningsregler på grundlag af stillingtagen til konkrete enkeltsager."* (min fremhævelse).

Der foreligger således en klar tilkendegivelse fra lovgivers side af, at den nugældende erstatningsansvarslov er at anse som tilstrækkelig hjemmel til tilkendelse af erstatninger og/eller godtgørelser for personskade også til andre end direkte skadelidte, idet det overlades til domstolene i overensstemmelse med traditionen på det erstatningsretlige område at fastlægge praksis for adgangen dertil.

Således har Justitsministeren under lovforslagets 2. behandling i Folketinget udtalt:

"Omkring spørgsmålet om psykisk skade og den henvendelse, som retsudvalget har modtaget fra Forbrugerrådet vil jeg sige – og det har jeg jo også tilkendegivet i forbindelse med førstebehandlingen af lovforslaget – at efter Justitsministeriets opfattelse er det bedst egnet til at blive løst i retspraksis på grundlag af dansk rets almindelige erstatningsregler. Med andre ord mener vi, at det er noget, som domstolene må prøve at udarbejde en retspraksis for."

Der foreligger således en klar tilkendegivelse fra lovgivers side af, at den nugældende erstatningsansvarslov er at anse som tilstrækkelig hjemmel til tilkendelse af erstatninger svarende til den af appellanterne nedlagte påstand, idet det overlades til domstolene i overensstemmelse med traditionen på det erstatningsretlige område at fastlægge praksis for adgangen dertil.

Derudover bemærkes det, at retspraksis hidtil i visse tilfælde har tilkendt erstatning til andre end direkte skadelidte, herunder erstatning blandt andet for indtægtstab til forældre til børn, der er kommet til skade.

Til støtte for sagsøgernes krav på godtgørelse for svie og smerte gøres det herefter subsidiært gældende,

- at** lovgiver i forbindelse med den seneste revision af erstatningsansvarsloven har forudsat en udvidelse af erstatningsområdet vedrørende erstatning for tab som følge af psykiske skader, herunder tab, som lides af pårørende til den direkte skadelidte,
- at** det med tydelighed fremgår af forarbejderne til erstatningsansvarsloven, at det er lovgivers opfattelse, at den nugældende erstatningsansvarslov betragtes som tilstrækkelig hjemmel til sådan udvidelse af erstatningsområdet for psykiske skader, og
- at** Folketinget endvidere klart har tilkendegivet, at man ønsker, at en sådan udvidelse finder sted, samt at pågældende udvidelse skal ske igennem en revision af retspraksis, således som det er traditionelt indenfor de erstatningsretlige områder,
- at** sagsøgernes yngste søn på 21 år blev dræbt i Irak, som følge af, at han var udsendt af den danske stat på baggrund af en grundlovsstridig og ulovlig beslutning truffet i Folketinget den 21. marts 2003,
- at** de almindelige erstatningsretlige betingelser i øvrigt er opfyldte i nærværende sag, jf. ovenfor
- at** sagsøgerne som følge af deres søns død har været sygemeldte, og
- at** sagsøgerne således har krav på godtgørelse for svie og smerte i henhold til erstatningsansvarslovens § 3.

Sagsøgerne forbeholder sig eventuelle yderligere krav samt anbringender og bevisligheder.

Vedrørende ovennævnte påstand I henvises i det hele til afsnit 3, 4 og 5 i stævningen af 11. oktober 2005 med samtlige tilhørende bilag.

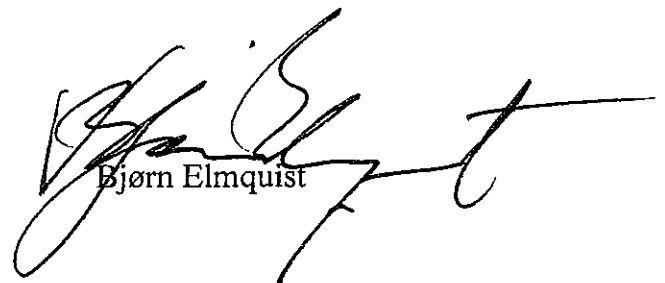

BEGÆRING OM KUMULATION

I medfør af retsplejelovens § 251, stk. 1 begæres nærværende sag kumuleret med den ved Østre Landsret verserende sag Grundlovskomiteén 2003 vedr. Irak-krigen v/formand Kai Lemberg som mandatar for Asger Baunsbak-Jensen m.fl. mod Statsminister Anders Fogh Rasmussen, Østre Landsrets sag 1. afd. B-3130-05 med angivelse som sagsøger nr. 25.

København, den 22. november 2005

Christian Harlang

Bjørn Elmquist

BILAGSFORTEGNELSE

1. Kontrakt mellem Bjarke Olsen Kirkmand og Forsvarets personeltjeneste af 22. juni 2005.